

Asia: VN/31603/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta yhteisötalouden ja yhteiskunnallisen yrittäjyyden strategiaksi 2025-2029

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Työ- ja elinkeinoministeriö pyytää näkemyksiä luonnoksesta yhteisötalouden ja yhteiskunnallisen yrittäjyyden strategiaksi. Kunta- ja hyvinvointialuetyönantajat KT kiittää mahdollisuudesta antaa näkemyksensä luonnoksesta.

Strategian päivityksen taustalla on tarve saada se vastaamaan EU:n neuvoston vuonna 2023 antamaa suositusta yhteisötaloudesta. Tämä suositus on sisällöltään laajempi kuin Suomen nykyinen yhteiskunnallisten yritysten strategia. Nyt lausuttavana oleva strategialuonnos pyrkii huomioimaan sekä EU:n yhteisötaloutta koskevat suositukset että kansalliset näkökohdat sen soveltamiseksi. Sillä pyritään parantamaan yhteisötalouden ja yhteiskunnallisen yrittäjyyden toimintaedellytyksiä ja kehittämistoimintaa.

Määritelmät

Luonnoksessa tuodaan aluksi esille yhteisötalouden ja yhteiskunnallisen yrityksen määritelmät, joista jälkimmäisen kohdalla pitäydytään vuoden 2021 strategiaan sisällytetyssä määrittelyssä. Tämän mukaan yhteiskunnallinen yritys ”harjoittaa liiketoimintaa yhteiskunnallisen tavoitteensa toteuttamiseksi ja käyttää suurimman osan voitostaan tai ylijäämästään tämän ensisijaisen tavoitteensa edistämiseen, mikä on vahvistettu yhteisön yhtiöjärjestykseen tai sääntöihin. Lisäksi yhteiskunnallinen yritys korostaa toiminnassaan vastuullisuutta, avoimuutta ja läpinäkyvyyttä sekä hallintomallissaan osallisuutta ja demokratiaa.” Sen sijaan yhteisötaloudelle ei ole olemassa aikaisempaa määrittelyä ja sillä tarkoitettaisiin uudistuvassa strategiassa ”yksityisiä toimijoita, jotka tarjoavat tavaroita ja/tai palveluja jäsenilleen tai yhteiskunnalle. Yhteisötalouteen luetaan osuuskunnat, keskinäisten yhtiöt, yhdistykset, säätiöt ja yhteiskunnalliset yritykset”. Yhteisötalouden toimijoita yhdistäisivät sellaiset piirteet kuin etusijan antaminen ihmisille, sosiaaliselle tavoitteelle tai

ympäristölle voiton sijaan, mahdollisen voiton tai ylijäämän sijoittaminen sosiaaliseen tai ympäristölliseen tavoitteeseen sekä demokraattinen ja/ osallistava hallintomalli. Strategialuonnoksessa yhteisötalouteen kuuluviksi määriteltäisiin osuuskunnat, keskinäiset yhtiöt, yhdistykset, säätiöt ja yhteiskunnalliset yritykset.

Kunta- ja hyvinvointialueuudistajat KT haluaa tuoda esille, että tietyissä tilanteissa myös kunnat ja hyvinvointialueet tarjoavat tavaroita ja palveluja kilpailuilla markkinoilla niin, että samalla täyttyy yhteisötalouden määritelmä yksityistä toimijuutta lukuun ottamatta. Kunnan hoitaessa tehtävää kilpailutilanteessa markkinoilla sille syntyy yhtiöittämisvelvoite. Tällöin sen tulee pääsääntöisesti antaa tehtävä osakeyhtiön, osuuskunnan, yhdistyksen tai säätiön hoidettavaksi (Kuntalaki 126 §). Hyvinvointialueista annetun lain (611/2021) 131 § sisältää vastaavan säännöksen hyvinvointialueiden osalta. Sekä kuntien (kuntalain 127 §) että hyvinvointialueiden (laki hyvinvointialueista 132 §) on kuitenkin mahdollista tietyissä tilanteissa yhtiöittämisvelvollisuuden estämättä jär-jestää palvelut myös itse. Tällöin sekä kuntien (kuntalaki 128 §) että hyvinvointialueiden (laki hyvinvointialueista 133 §) on kilpailuneutraliteetin varmistamiseksi hinnoiteltava toimintansa markkinaperusteisesti. KT esittää, että strategiassa avataan kuntien ja hyvinvointialueiden toimintaa kilpailuilla markkinoilla suhteessa yhteisötalouden määritelmään

Yhteisötalouden ja yhteiskunnallisten yritysten tila

Kappaleessa tuodaan esille pääasialliset tunnusluvut kansainvälisesti ja kansallisesti sekä todetaan, ettei aiemman strategian tavoitteiden saavuttamista ole kattavasti arvioitu. Kunta- ja hyvinvointialueuudistajat KT pitää hyvänä, että nyt uudistettavassa strategiassa on esitetty tavoitteeksi seurata strategian toteutumista.

Visio ja missio

Strategialuonnoksessa esitetään seuraavaksi nelivuotiskaudelle yhteisötalouden ja yhteiskunnallisen yrittäjyyden missioksi luoda ”yhteiskunnallista arvoa ja vaikuttavuutta kehittämällä vastuullista liiketoimintaa, joka tarjoaa merkityksellistä työtä, rakentaa osallistavaa yhteiskuntaa ja luo kestävä kasvua.” Visioksi esitetään, että ”Suomessa on kasvava ja vaikuttava yhteisötalous, joka lisää työllisyyttä, osallisuutta ja kestävä kasvua. Sen perustana ovat hyvät toimintaedellytykset yhteiskunnallisille yrityksille.” Kunta- ja hyvinvointialueuudistajat KT pitää sekä esitettyä missiota että visiota tarkoituksenmukaisina ja sopivan haasteellisina. KT haluaa nostaa huomiona, että missiossa hyvät toimintaedellytykset on rajattu toimijoista vain yhteiskunnallisiin yrityksiin. KT toivoo, että strategiassa joko laajennetaan tämä koskemaan kaikkia yhteisötalouden toimijoita tai avataan perusteluilla syytä esitettyyn rajaukseen.

Tavoitteet

Strategialuonnoksessa on esitetty kuusi tavoitetta, joilla pyritään luomaan suotuisat toimintaedellytykset yhteisötalouden toimijoille. Jokaista tavoitetta on ensin avattu nykytilan kuvauksesta käsin ja sen jälkeen tavoite on kuvattu muutamalla konkretisoivalla alatavoitteella. Strategialuonnoksessa tuodaan esille, että myöhemmin laadittavassa toimintaohjelmassa tullaan määrittelemään toimenpiteet, joilla tavoitteet pyritään saavuttamaan. Kunta- ja hyvinvointialuetyönantajat KT pitää pääasiassa tavoitteita kannatettavina, mutta suhtautuu jossain määrin varauksellisesti muutamiin tavoitteisiin liittyviin valintoihin tai niiden kuvauksiin.

Sosiaali- ja terveystaloudet sekä kiertotalous ovat tällä hetkellä Suomessa suurimpia yhteiskunnallisten yritysten toimialoja. Strategialuonnoksessa esitetään, että näillä toimialueilla on myös edelleen kasvupotentiaalia. Toisaalta todetaan, että muillakin toimialoilla olisi kasvupotentiaalia. Strategialuonnoksessa kuitenkin esitetään, että yhteisötaloutta edistettäisiin erityisesti suurimmilla toimialoilla. Kunta- ja hyvinvointialue-yönantajat KT toivoo tarkempia perusteluita tälle valinnalle. Nyt epäselväksi jää, miten vahvoin toimialoihin ja vakiintuneisiin toimijoihin keskittyminen voisi edistää esimerkiksi uusien toimijoiden tuleamista markkinoille muilla toimialoilla. Jos tavoitteena on vahvistaa nyt toiminnassa olevien yhteisöjen toimintaedellytyksiä haastavassa markkinatilanteessa, tulisi se myös eksplisiittisesti kuvata tavoitteena. Edelleen toimialakohtaisen painotuksen valintaa tulisi avata suhteessa myöhemmin esitettävään tavoitteeseen lisätä nimenomaan työhön integroivia yhteiskunnallisia yrityksiä.

Työhön integroivien yhteiskunnallisten yritysten toimintakenttä ja -edellytykset ovat muuttuneet merkittävästi viimeisen vuoden aikana. Tähän on vaikuttanut sekä muutokset niiden taustaorganisaatioiden saamassa rahoituksessa että julkisten työvoimapalveluiden järjestämisvastuun siirto kuntiin. Taloudellisten haasteiden ratkaisemisessa näiden yritysten liiketoiminnan kehittäminen tulee olla painopisteenä. Julkisiin hankintoihin osallistuminen on jo nyt mahdollista näille toimijoille. Samoin hankintayksiköiden on mahdollista, ainakin jossain määrin, asettaa työllistämisehtoja osaksi hankintaa. Työllistämismääräysten täyttämisenä voi olla ongelmia, jos työllistämisehdoksi on esimerkiksi asetettu osatyökykyisten työttömien työllistäminen. On tärkeää, että julkisten hankintojen työllistämispotentiaalin haltuunotto ja työhön integroivien yhteiskunnallisten yritysten toimintaedellytyksien parantaminen pidetään erillisinä kehittämiskohteina. Julkiselle toimijalle ei tule säätää velvoitteita kohdistaa hankintoja näille yhteiskunnallisille yrityksille.

Tötterman Patrik
Kunta- ja hyvinvointialuetyönantajat KT